

Bernat Metge

Visat núm. 6

(octubre 2008)

per Stefano Maria Cingolani

Bernat Metge va viure en una de les èpoques més convulses de la història de Catalunya: nascut poc abans de l'esclat de la Pesta Negra (1347), va ser testimoni de la guerra amb Castella (la Guerra dels dos Peres, 1356-66), de la profunda crisi social i econòmica que va caracteritzar el final del regnat de Pere III el Cerimoniós (mort el 1387) i del seu fill Joan I (1387-1396), tensions que desembocaren en aspres pugnes entre la monarquia i les ciutats i en uns sagnants pogroms contra les comunitats jueves. Va morir poc temps després d'extingir-se la dinastia dels comtes de Barcelona, a la qual, amb el Compromís de Casp (1412), va succeir la dinastia dels Trastàmara.

Bernat Metge va néixer a Barcelona poc abans de 1346, fill de Guillem Metge, especier vinculat amb la casa reial, i de Agnès. Tot i que Guillem Metge va morir a mitjan de 1359, quan Bernat encara era adolescent, la professió del seu pare va deixar un rastre profund en la formació i en la sensibilitat de l'escriptor. La presència de coneixements de filosofia natural (és a dir una formació que podríem definir com a científica, amb elements de medicina, d'higiene, de fisiologia o de física) és palesa en la composició del paròdic poema *Medecina* i en les influències del seu pensament en molts comentaris i afegits de *Lo somni*. Pel maig de 1364, Agnès es casà amb Ferrer Sayol. La professió del padastre també influirà en la formació intel·lectual de Bernat Metge, i de manera més determinant que la del pare natural. Ja que Ferrer Sayol va ser escrivà i després Protonotari de la reina Elionor de Prades, tercera esposa del rei Pere III. Ferrer, traductor de *De re rustica* de Pal·ladi Rutili, determinarà o impulsarà l'elecció professional de Bernat: la de ser canceller. Si bé ser canceller no comportava com a conseqüència necessària el fet de ser escriptor, sí que calia tenir una formació tècnica de l'art d'escriure i dels coneixements literaris imprescindibles per assolir un bon nivell en la professió, la qual cosa ajuda a explicar les capacitats, les tècniques i el nivell cultural de Metge. El 2 de maig de 1379 Bernat es casà per primera vegada amb Eulàlia Vivó, filla del notari Bernat Vivó, amb la qual va tenir un fill, Guillem Martí. A l'octubre de 1390, després de la mort de la seva esposa, es tornà a casar amb Eulàlia Formós, germana del Mestre Racional Francesc Formós, amb la qual tindrà quatre fills, Pere, Constança, Griselda i Aldonça. Bernat Metge va reeixir bé en la seva professió, tal com se'ns mostren els seus progressos: després de ser nomenat notari, el 16 de desembre del 1370, va ser ajudant de registre de la reina Elionor (tercera esposa del rei Pere III), almenys des del 15 de abril de 1371 fins a la mort de la reina, el 20 de abril de 1375. Aquest mateix any, pel mes de novembre, entrà al servei de l'infant Joan, aleshores Duc de Girona, servei que no deixarà fins a la mort del Duc, el 19 de maig de 1396, ja amb un grau més elevat, el de escrivà (i possiblement amb càrrecs de gran responsabilitat, si considerem les seves elevades retribucions), i a partir de 1390 amb el títol de secretari. Durant aquest càrrec durà a terme tasques molt delicades,

entre d'altres, l'administració dels delmes, atorgats a Joan I el 1392 pel papa Climent VII a fi d'acabar de conquerir i pacificar l'illa de Sardenya. El 1393 és nomenat procurador general encarregat dels negocis de la cort i de les relacions entre aquesta i el fisc i, finalment, serà enviat com a ambaixador a la cort papal d'Avinyó, entre febrer i abril de 1395. L'estada a Avinyó serà determinant pel que fa a la ulterior formació intel·lectual de Bernat Metge o, almenys, per la descoberta d'alguns llibres importants, com ara, possiblement, el *Secretum* de Francesco Petrarca. Podem imaginar que, quan el rei Joan retreu als seus ambaixadors que es «donen aquí de bon temps», en el cas de Metge aquest temps, molt possiblement, va ser esmerçat en allò que ara diríem recerques bibliogràfiques. L'any 1388, quan ja era escrivà reial de Joan I, fou involucrat en un primer escàndol, processat i absolt, sense que tinguem més informació sobre les raons que van motivar aquest procés. Després de la mort del rei Joan, arran d'un altre pressuposat escàndol en el qual estava involucrat, Bernat Metge, juntament amb altres membres del consell i de la cancelleria reial, fou destituït i processat. Tanmateix, dubto molt que Bernat fos ingressat mai a la presó, i crec que les declaracions inicials de *Lo somni* corresponen a una ficció literària. L'acció del diàleg s'havia de fixar a la nit del divendres 26 de maig (s'ha de tenir en compte, però, que la primera comissió d'investigació es reuniria el dia 25, però fins al dia 31 no hi va haver cap ordre d'empresonament). El procés es va concloure el 7 de desembre de 1398 amb l'absolució de tots els acusats, i la perpetua *oblivione* per tot l'assumpte, decretada pel rei Martí I. A partir de 1399, trobem Metge, progressivament, reintegrat en càrrecs oficials fins a la seva reinserció com a secretari de la cancelleria del rei Martí, entre juliol de 1401 i juliol de 1402, on desenvolupà tasques de confiança fins a la mort del rei, el 31 de maig de 1410. A partir d'aleshores visqué com a privat i honrat ciutadà de Barcelona fins a la seva mort, ocorreguda entre el 27 de febrer i el 28 de juny de 1413.